

FTAMP 10.81.35

<https://doi.org/10.26577/JAPJ202511318>**Б.Х. Толеубекова[✉], Г.Ж. Османова***

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан

*e-mail: gulaina.78@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ОЙЫН БИЗНЕСІНІҢ ЗАҢНАМАЛЫҚ РЕТТЕЛУ ТӘРТІБІ

Елімізде лудомания әлеуметтік маңызы бар құбылыс ретінде танылады және оның пайда болуының алғышарттары, таралу процесіне қарсы тұру үшін қажетті шараларды қолдануға әсер етеді. Өйткені, бұл феноменнің әлеуметтік құбылыс екендігін ескерсек, оған әлеуметтік тұстарымен қатар құқықтық жолдармен де қарсы тұру орынды. Бүгінгі таңда еліміз де бұл мәселеге назар аударуды қажет етеді. Олай дейтініміз, құмар ойын ойнайтындар қатары күн санап артуда. Оның алғышарттарына олардың әлеуметтік маңызды құндылықтарды құрайтын әртүрлі деңгейлерінің жиынтығының жоғалуы, тұрақсыздық пен теңсіздік алып келетін жағдайды тудыратын құбылыстарды жатқызуға болады. Бұл ұлттық қауіпсіздікке қауіп төндіретін дәрежеде болатындықтан, өз деңгейінде қарсы тұруды қажет етеді.

Зерттеудің мақсаты, Қазақстандағы ойын бизнесінің заңдық реттелуінің қазіргі жағдайы ғана емес, сонымен қатар ағымдағы мәселелер мен әлеуметтік мүмкіндіктерді де ескере отырып, заңнаманы оңтайландыру жөнінде ұсыныстар келтіру болып табылады.

Зерттеуде ойын бизнесінің пайда болуына қатысты заңдық алғышарттарды қарастыра отырып, елімізде құқықтық тұрғыдан реттелуі және лудоманияның алдын алудың тиімді шараларын жасау мүмкіндіктері зерделенеді. Алынған нәтижелер жалғасып жатқан ойын бизнесінің заңдық реттелуіне ықпал етеді, болашақ зерттеулерді әзірлеуге негіз болады.

Зерттеу қорытындысы ойын бизнесі саласын зерттеушілер мен мамандарға осы саланың заңдық реттелуі және күрделі тұстары туралы жан-жақты түсінік алуға ықпал етеді.

Түйін сөздер: лудомания, ойын бизнесі, құмар ойын, лудоманияның пайда болуы, ойыншы, лудомания себептері.

B.Kh. Toleubekova, G.Zh. Osmanova

Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Kazakhstan

*e-mail: gulaina.78@mail.ru

The procedure for the legislative regulation of gambling in the Republic of Kazakhstan

Ludomania is recognized as a socially significant phenomenon in the country, and the prerequisites for its occurrence affect the need to apply measures to counteract the spread process. Given that this phenomenon is social, it is reasonable to confront it both socially and legally. This issue requires special attention today, as the number of people involved in gambling is growing every day. Its prerequisites include the disappearance of a set of different levels of socially significant values, phenomena that generate situations leading to instability and inequality. This requires appropriate measures to be taken at the appropriate level, as it poses a threat to national security.

The purpose of the study is to provide recommendations for optimizing legislation, taking into account not only the current state of legal regulation of the gambling business in Kazakhstan, but also current issues and social opportunities.

The article examines the legal prerequisites for the emergence of gambling, the possibilities of legal regulation in the country and the development of effective measures to prevent ludomania. The results obtained will contribute to the legal regulation of the current gambling business and will serve as a basis for the development of future research.

The results of the study will help researchers and specialists in the field of gambling to obtain legislative regulation and a comprehensive understanding of the intricacies of this industry.

Key words: ludomania, gambling, gaming business, occurrence of ludomania, player, causes of ludomania.

Б.Х. Толеубекова, Г.Ж. Османова*

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан

*e-mail: gulaina.78@mail.ru

Порядок законодательного регулирования игорного бизнеса в Республике Казахстан

В стране лудомания признана социально значимым явлением, и предпосылки её возникновения влияют на необходимость применения мер по противодействию процессу распространения. Учитывая, что данное явление является социальным, разумно противостоять ему как в социальном, так и в правовом аспектах. На сегодняшний день этот вопрос требует особого внимания, так как с каждым днём растёт количество людей, вовлечённых в азартные игры. К его предпосылкам относится исчезновение совокупности различных уровней социально значимых ценностей, явлений, порождающих ситуации, ведущие к нестабильности и неравенству. Это требует принятия соответствующих мер на должном уровне, поскольку представляет угрозу национальной безопасности.

Целью исследования является не приведение предложений по оптимизации законодательства с учетом не только современного состояния правового регулирования игорного бизнеса в Казахстане, но и текущих проблем и социальных возможностей.

В статье рассматриваются правовые предпосылки возникновения игорного бизнеса, возможности правового регулирования в стране и разработки эффективных мер по предотвращению лудомании. Полученные результаты будут способствовать правовому регулированию действующего игорного бизнеса и послужат основой для разработки будущих исследований.

Результаты исследования помогут исследователям и специалистам в области азартных игр получить законодательное регулирование и всестороннее представление о тонкостях этой отрасли.

Ключевые слова: лудомания, азартные игры, игровой бизнес, возникновение лудомании, игрок, причины лудомании.

Кіріспе

Біздің өмірімізде бұрын-соңды болмаған технологиялық жетістіктерден және цифрлық интеграциядан кейін жаңа цифрлық трансформация дәуірі ашылды. Дегенмен, бұл өз кезегінде мұқият зерттеуді қажет ететін жылдам және кең таралған бірқатар мәселелер тудырды. Белгілі бір құбылыстың пайда болуының заңдық негізіне белгілі бір мемлекеттегі әр түрлі элементтердің күйі мен тепе-теңдігіндегі болатын өзгерістер мен ауқымды оқиғалар нәтижесі жатыр. Лудомания – бүгінгі қоғамның алдында тұрған өткір мәселелердің бірі. Бұл саладағы мәселелер, әсіресе жастар арасында, әлеуметтік және экономикалық салдардың кең ауқымын туындатуы мүмкін. Заңсыз ойын бизнесі азаматтардың қаржылық тұрақтылығына айтарлықтай зиян келтіріп, оларды қарыз алуға, отбасылық дағдарыстарға және психологиялық проблемаларға алып келеді. Сондықтан, бұл мәселені шешу Қазақстан Республикасының құқықтық және әлеуметтік саясатының басты бағыттарының біріне айналып отыр.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу тақырыбы қолданыстағы әдебиеттерді, ғылыми мақалалар мен жинақтарды жан-жақты талдауды қамтиды. Тиісті зерттеулерді анықтау, бағалау және жалпылау үшін шолу сондай-ақ жалпы ғылыми әдістермен қатар, формальды-логикалық, құрылымдық-функционалды, жұмыста объектіні күрделі, көп қырлы құбылыс ретінде талдауды қамтитын жүйелік тәсіл қолданылады. Олардың арасындағы байланыстар салыстырмалы түрде өзгермейтін құрылымды құрайды және оның тұтастығын қамтамасыз етеді. Негізгі назар еліміздегі ойын бизнесінің даму алғышарттары мен заңдық реттелуі және алдын алу жолдарына аударылады. Деректерді жинаудың негізгі әдісі – әдебиеттерді, зерттеулерді мұқият қарау. Сонымен қатар, PubMed және Google Scholar сияқты академиялық мәліметтер базасында жүйелі түрде тиісті мақалаларды, конференция материалдарын және жинақтарын іздеуден тұрады. Әр түрлі дереккөздерден алынған материалдар тақырыпты түсіну үшін кең ауқымды қамтуға бағытталған.

Талқылаулар мен нәтижелер

Лудоманияның құқықтық реттелуі мен мәселелерін қарастыру үшін алдымен ойын бизнесінің пайда болуының алғышарттарына шолу жасау керек. Ойын бизнесі тарихы көрсетіп отырғандай, көптеген ғасырлар бойы құмар ойындардың пайда болуының алғышарты, оның жүзеге асырылуының міндетті шарттарының бірі, оған бірнеше ойыншылардың қатысуы болды. Алайда ХХІ ғасырда ойын бизнесі процесіне осы уақытқа дейін бұрын кездеспеген ойын ережелері мен шарттарына – ойын барысының автоматтандырылуы, ойыншының жалғыз болуы, шынайы өмірден виртуалды әлемге ауысқан құмар ойындарды алып келді. Нәтижесінде бұрыннан белгілі ойындар ғаламдық тұрғыда компьютерлендірілді. Ойындар бағдарламалар түрінде компьютерлерге орнатылып, қолжетімді болды. Оларды виртуалды әлемге көшіру үшін кәсіби техникалық мамандар көмегі пайдаланылып, іске асырылды (Быкова 2000: 123).

КСРО ыдырағаннан кейін кеңестік қоғамға бұрын беймәлім көптеген жаңалықтармен бірге, ойын бизнесі деген «құбылыс» посткеңестік кеңістікте пайда болды. Ұзақ уақыт бойы бұл жанданған, іскер, демек, ішінара криминализацияланған сала мемлекеттік реттеу саласының шеңберінен тыс қалды. Қазақстан Республикасы ұзақ уақыт бойы қоғамды адамгершілік әлсіздіктеріне негізделген бизнестен қорғау, сондай-ақ азаматтардың тәуекелді ойын-сауыққа құқығын қанағаттандыру арасындағы дилемманы шеше алмады.

Соңында бұл дилеммада елдегі қоғамдық қатынастардың капитализациясы жеңіске жетті. Х. Кюри «капиталистік батыс моделіне сәйкес, азаматтар өз өміріндегі жетістіктері үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға тиіс», - деген қорытындыға келді (Кюри 2003: 7). Өйткені, адамдардың көп бөлігі мұндай жағдайға дайын болмады. Себебі, әлеуметтік қорғалудың және ең төменгі кепілдіктің жоғалуы, ойын автоматтарының көмегімен өздерінің материалдың мәселелерін жылдам шешіп алуға деген иллюзиялық үміттері, адамдардың құмар ойындарға тартылуына ықпал етті. Осыған сәйкес, әлеуметтік-экономикалық өзгеріс жағдайында құмар ойындардың таралуы тұрақты қоғамға қарағанда әлдеқайда үлкен қауіп тудырады.

Қазақстан Республикасында ойын құмарлықтың пайда болуы мен одан әрі дамуына халықтың және БАҚ қатынасы біртекті болмады.

Ойындар болатыны сөзсіз, бірақ та олар өмірде белгілі бір орынды алу керек. Олай дейтініміз, құмар ойындарға шамадан тыс қызығушылық, әсіресе жастар арасында бұл патологиялық ойынға тәуелділік, қылмыстық құқық бұзушылықтардың артуы, қоғамның моральдық климатының теріс өзгеруіне әкеледі. Сондай-ақ бұл қысқа уақыт аралығында бай болып кетуді аңсау және күту көп жағдайда қаржылық жағдайы жеткіліксіз адал еңбекпен табыс табуға ниет білдірмейтін адамдарды қызықтырады және өзіне тартады. Р.А. Севостьянов «адамның құмар ойындарға толық кіріп кетуі, психикалық және физикалық тұрғыдан дені сау тұлғаның қалыптасуына ықпал етпейді. Ойындарға тәуелділік, құмарлықтың кеңістігіне ғана назар аударып, әлеуметтік байланыстың алшақтықтығына әкеледі» деп нақтылайды (Севостьянов 2008: 75). Соңында, ойын бизнесіне қатысатын адамдар құмарлыққа толық еніп, тұйық болып, қоғамнан алшақтайды және біртіндеп өзінің әлеуметтік маңыздылығын жоғалтады.

Елімізде 2005 жылдың соңына қарай ойын автоматтары бар залдар барлық жерлерде еш кедергісіз ашылған еді. Ал жекелеген аймақтарда ойын автоматтар саны бірнеше жүзге дейін жеткен болатын. Ойын бизнесіне қатысушылардың қауіпсіздігімен ешкім айналыспады, сәйкесінше қоғамдық тәртіп те қамтамасыз етілмеді (<https://nomad.su/print.php?a=13-200512160506>).

Нәтижесінде, заң шығарушы Қазақстан Республикасында 2007 жылғы 12 қаңтарда қызметтің ерекшелігіне байланысты ойын бизнесін ұйымдастырушылар мен қатысушылар, сондай-ақ өкілетті органдар арасында туындайтын құқықтық қатынастарды реттейтін, ойын бизнесін құқықтық реттеу саласындағы бірқатар елдердің тәжірибесі ескерілген, «Ойын бизнесі туралы» Заңның қабылдануында айқын көрініс тапты (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000219>).

Салыстырмалы түрде Қазақстан Республикасында ойын бизнесін заңсыз ұйымдастырушылар үшін қылмыстық жауаптылықты белгілейтін нормалар жақында ғана пайда болды. Олар алғаш рет «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау қызметін жетілдіру және қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 9 қарашадағы 490-IV Заңымен енгізілді. Нәтижесінде, сол кезде заңдық күші бар ҚР-ның Қылмыстық кодексі заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыру деп аталатын

269-1-бабымен толықтырылды (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/K970000167>).

Еліміздің 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енген қазіргі қолданыстағы ҚР Қылмыстық кодексі Заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыру (ҚР ҚК 307-бап) – ойын мекемесін заңсыз ашу не ұстау немесе ойын бизнесі саласындағы қызметті заңсыз ұйымдастыру, сол сияқты заңсыз ойын бизнесі үшін үй-жайлар беру не Қазақстан Республикасының ойын бизнесі туралы заңнамасында белгіленген орындардан тыс құмар ойындарын ұйымдастыру және өткізу, электрондық казино және интернет-казино қызметін ұйымдастыру не ойын бизнесі саласындағы қызметі лицензиясыз жүзеге асыру бойынша қылмыстық жауаптылықты (қылмыс, қылмыстық теріс қылық) көздейтін норма бекітті (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000226>).

Біздің еліміздің аумағында ойын бизнесі сияқты құбылыстың салыстырмалы жаңалығы тиісінше, осы саладағы қатынастарды реттейтін құқықтық нормалардың қабылдануы.

Бұл ретте қазақстандық заң шығарушы ойын бизнесінде туындайтын құқықтық қатынастарды нормативтік белгілермен нақтылады, құқық бұзушыларға әкімшілік және қылмыстық жауаптылық түрлерін қарастырды.

Ойын бизнесімен байланысты тәуекелдің соңғы нәтижесі ойыншының жеке қасиетіне, ал ойынның мақсаты ақшаны немесе басқа мүлкіті ұтып алуда емес, оның басқа ойындардан құмартуымен айтарлықтай ерекшеленуінде. Айтылғанмен, Ю.Н. Родионованың «мүлкітік салдарлар әкелетін ойын құқықтық тұрғыдан оның қатысушылары үшін – міндет, өйткені, бірі ойын нәтижесіне байланысты мүлкітік пайда алса, ал басқалары шығын келтіреді» деген пікірі үйлеседі (Родионова 2006: 65).

Онда ойынның мақсаты мүлкітік сипаттағы ұтыс болып табылады. Бұл ретте ойын нәтижесі сәттілікке, кездейсоқ жағдайларға байланысты. Осылайша, ойын бизнесі – тәуекелге негізделген және ойын мекемесі белгілеген ережелер бойынша жеке, сол сияқты заңды екі немесе бірнеше тұлға арасында жасалған ұтыс туралы келісім, оның нәтижесі тараптардың әсер ету мүмкіндігі болатын мән-жайларға байланысты болады.

Шынында да, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (ерекше бөлім) 913-бабына сәйкес мемлекеттің немесе уәкілетті мемлекеттік органнан тотализаторлар мен тәуекелге негізделген басқа да ойындар өткізуге лицензия алған адамның, ал лотереялар үшін лотерея

операторының және осындай ойындарға қатысушылардың арасындағы қатынастар шартқа негізделген. Мұндай шарт лотерея билетін, түбіртектегі немесе өзге де құжатты берумен ресімделеді және ойындарға қатысушы лотерея билетінің құнын немесе ойынға қатысудың өзге де төлемін төлеген кезден бастап жасалған деп танылады. Лотереяны, тотализаторды немесе өзге де ойындарды өткізу шарттарына сәйкес ұтқан деп танылатын адамдарға ойындардың бастамашысы (ұйымдастырушысы) ойындарды өткізу шарттарында көзделген мөлшерде, нысанда (ақшалай немесе заттай) және мерзімде, ал егер бұл жағдайларда мерзім көрсетілмесе – ойындардың нәтижелері шығарылған кезден бастап он күннен кешіктірмей ұтысты төлеуге тиіс. Ойын бастамашысы (ұйымдастырушысы) осы баптың 2-бөлігінде көрсетілген міндеттерді орындамаған жағдайда лотереяда, тотализаторда немесе өзге де ойындарда ұтқан қатысушы өзіне ұтыс төлеуді, сондай-ақ өзіне келтірілген залалдарды өтеуді талап етуге құқылы (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>).

ҚР ӘҚБтК-де (445-бап) Қазақстан Республикасының ойын бизнесі туралы заңнамасын, сондай-ақ (445-1-бап) Қазақстан Республикасының лотереялар және лотерея қызметі туралы заңнамасын бұзғаны үшін жауаптылықтар бап (https://kodeksy-kz.com/ob_administrativnyh_pravonarusheniyah.htm). Мұнда заң шығарушы әкімшілік жауапкершілікке ойын бизнесін ұйымдастырушыны тартуды көздейді.

Бұл баптар елімізде заңсыз ұйымдасқан ойын бизнесі үшін жауаптылықты белгілеу аясы, азаматтық-құқықтық реттеуді толықтырып отырғандығын көреміз. Осыдан, біз Қазақстанда ойын бизнесі аясында қисынды, экономикалық негізделген мемлекеттік саясаттың жүргізіліп жатқандығын бөліп айтуға болады.

Жоғарыда аталған бұзушылықтарға қатысты ресми статистикалық деректерге сүйенсек, үстіміздегі жылы 121838 қылмыстық құқық бұзушылықтар тіркелген. Қазақстан Республикасында ішкі істер органдары жұмысының тиімділігін арттыру бойынша шаралар үнемі жүргізілуінің нәтижесінде жыл сайын қылмыстық құқық бұзушылықтардың төмендеуі байқалады. Соңғы 5 жылда тіркелген құқық бұзушылықтардың саны 32%-ға азайды. 2024 жылғы 10 айында 117683 қылмыстық құқық бұзушылық тіркелген, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 3,5%-ға аз (121990), оның ішінде 81,9% немесе 96382 – қылмыс, 18,1% немесе 21301

– қылмыстық теріс қылық. Ең көп қылмыстық құқық бұзушылықтар еліміздің келесі өңірлерінде тіркелді: Алматы қаласы (21200), Астана қаласы (16045), Шымкент қаласы (4981), Алматы (9260), Қарағанды (6758), Ақтөбе (5288) және Павлодар (4998) облыстары (<https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics>).

Ал енді, 2015-2024 ж. 10 айы аралықтарындағы ҚР ҚК-нің 307-бабы бойынша тіркелінген

қылмыстық құқық бұзушылықтардың статистикалық деректеріне жүгінсек, есепті мерзімде СДТБТ-де тіркелген құқық бұзушылықтар саны 2015 ж. – 556, 2016 ж. – 424, 2017 ж. – 585, 2018 ж. – 328, 2019 ж. – 432, 2020 ж. – 215, 2021 ж. – 230, 2022 ж. – 149, 2023 ж. – 101, 2024 ж. 10 айында – 65. Бұл қылмыстық құқық бұзушылықтардың басым бөлігі қоғамдық орындарда, көше-алаңдарда жасалынады

1-кесте – ҚР заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыру бойынша тіркелген қылмыстық құқық бұзушылықтардың ресми көрсеткіштері (2015 жыл – 2024 жыл қыркүйек айын қоса алғанда).

жылдар	барлығы	Есепті мерзімде СДТБТ-де тіркелген құқық бұзушылықтар	әйелдерге қатысты	сотқа жіберілген құқық бұзушылықтар саны	қоғамдық орындарда жасалған	көшелерде, алаңдарда
2015	573	556	1	209	90	11
2016	529	424	-	232	64	27
2017	678	585	3	503	256	99
2018	404	328	3	234	136	36
2019	528	432	-	299	156	46
2020	339	215	-	222	63	7
2021	312	230	2	251	114	19
2022	187	149	-	137	40	7
2023	116	101	-	88	29	3
2024 ж. 10 айы	87	65	-	57	17	5

Ресми деректер көрсетіп отырғандай қылмыстық істер саны соңғы жылдары азайған, десе де лудомания фактісінің қаупі қоғамда сейілер емес.

ҚР ҚПК-нің 187-бабына сай ҚР ҚК-нің 307-бабының (үшінші бөлігінің 3) тармағында) сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет, ал 307-баптың (бірінші және екінші бөліктерінде, үшінші бөлігінің 1) және 2) тармақтарында) көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша сотқа дейінгі тергеуді экономикалық тергеу қызметінің тергеушілері жүргізеді (<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231#z189>).

Белгілі бір әкімшілік аумақтарда ойын бизнесін шоғырландыру идеясы әлемде өте танымал. И.М. Кичигина «аумақтық тұрғылықты өмір сүруге бөлінген оқшауланған аумақтарды құрудағы жинақталған үлкен тәжірибеге байланысты, сол аумақтарды қадағалау идеясы американдықтарға тиесілі. Осылайша АҚШ

Лас-Вегаста, сондай-ақ Мэриленд штатында және Атлантик-Сити қаласында олардың құқықтары мен міндеттерін толық қамтамасыз ете отырып, ойын бизнесі аймақтарын заңнамалық деңгейде бірінші болып енгізді. Бүгінгі таңда бұл қалалар сексен бір миллион доллардан асатын ойын бизнесінің ірі орталықтары болып табылады», - деп нақты келтіреді (Кичигина 2018: 35).

Енді Қытай тәжірибесіне сүйенсек, онда көмелетке толмағандарды құмар ойындардан заңнамалық деңгейде қорғау 2005-2007 жылдары-ақ күшейтілген. Ол кезде Қытай жасөспірімдердің виртуалды кеңістікте көп уақыт өткізетіндігімен бетпе-бет келді. Мәселені шешу үшін Қытай Халық Республикасының басшылығы ірі компанияларға балалардың ойынға кететін уақытын шектеуге мүмкіндік беретін техникалық құралдарды әзірлеуге шақырды. Инновациялардың күрделілігіне байланысты оларды жаппай енгізу мүмкін болмады.

Ал, 2010 жылы кез келген монетизация түрі кездесетін ойындарды міндетті лицензиялау талабы пайда болды (http://www.gov.cn/flfg/2010-06/22/content_1633935.htm).

Сонымен қатар, ойын кеңістігін реттеудің тағы бір әдісі анықталды – пайдаланушыны сәйкестендіру (идентификациялау). Ол 2011 жылы жүзеге асырылған. 2017 жылы мұндай процедураны мобильді құрылғыларда қолдану мүмкін болады (Бесчастнов 2023: 27).

Әрі қарай, Қытай Халық Республикасының басшылығы виртуалды кеңістікті кодификациялауды күшейту жолымен жүреді. 2019 жылы көмелетке толмағандар үшін ойындарға кететін уақытқа (жұмыс күндері 1,5 сағат және демалыс күндері 3 сағат), сондай-ақ оларда жұмсай алатын қаржылық ресурстардың көлеміне (8-16 жас аралығындағы жасөспірімдер үшін максимум 30 юань болды, айына 16-18-60 юань) шектеулер енгізілген.

2021 жылы шектеулер күшейтіледі. Енді көмелетке толмағандар 20:00-ден 21:00-ге дейін бір сағат қана ойнай алатын болады (China's Gaming Regulations Report: Analyzing the Consumer and Market Impacts of Chinese Games Market Policies 2022: 7).

Ойын индустриясын реттеудің тағы бір бағыты ойындарды лицензиялау жүйесін дамыту болды. Алғаш рет бұл талап 2002 жылы мемлекеттік қолдау табады. 2016 жылы ол планшеттер мен ұялы телефондарға арналған қосымшаларға енеді.

Лицензиялау тәртібіндегі ерекшеліктерге орай мұндай науқандар мезгіл-мезгіл өткізіліп тұратын болған. Ойынды бір рет жариялауға рұқсат алғаннан кейін, бұл жаңа нұсқаларды енгізу кезінде қажет емес. Ал бұл бұзушылықтардың алдағы уақытта орын алуына мүмкіндіктер ашады (<https://games.logrusit.com/ru/news/entering-chinese-market/>).

Жасөспірімдердің ойындарда қалу мерзімдері сақталмаған. Niko Partners агенттігінің мәліметі бойынша, олар енгізілгеннен кейін жастар арасындағы ойыншылардың пайызы 60-тан 40% – ға дейін төмендеген (<https://nikopartners.com/china-youth-gamers/>).

Бұл ретте жасөспірімдердің тек 54%-ы ғана заңға бағынады. Қалғандары мамандандырылған ресурстардан сатып алуға болатын ойындарға қол жеткізу үшін ересектерге арналған есептік жазбаларды пайдаланады (<https://www.thegamer.com/young-chinese-gamers-government-mandated-time-limits/>). Сонымен қатар, 2026 жылға қарай

жастар арасындағы ойыншылардың саны 56%-ға дейін артады деп болжануда, яғни ол бастапқы нәтижеге дерлік оралады.

Байқап отырғанымыздай, ҚХР-ның ойындарды реттеу саласындағы саясаты жүйелі түрде дамып отырды. Нормативтік құқықтық актілер бір мақсатпен – Қытай қоғамын ел тұрғындарының әлеуметтік-мәдени ерекшелігіне нұқсан келтіретін ықпалдан қорғаумен байланысты. Сонымен қатар, баспагерлер мен ойындарды пайдаланушылар тарапынан бұзушылықтардың болуы Қытай қоғамының кейбір сегменттерінің бұл саясатына наразылығын білдіреді.

Қытай тәжірибесін біздің еліміздегі жағдайда қолдану үшін тиімділікті арттыру бағытында іс-шараларды қайта қарастыру қажет екені анық.

Біздің елдің заңнамасы бойынша, ойын аумағы нақты айқындалған. Олай дейтініміз осыдан 15 жыл бұрын лудомания заңды мәртебеге ие болды. 2007 жылы экс-Президент ойын бизнесін заңдастырып қана қоймай, оның аясында жұмысты реттеуге мүмкіндік беретін заңға қол қойды. Заңға сәйкес жергілікті атқарушы органдармен айқындалатын аумақтар шегінде нақты бекітілген «солтүстік» Ақмола облысының Бурабай ауданының аумағында және «оңтүстік» Алматы облысында Қапшағай су қоймасының жағалауында (Ойын бизнесі туралы ҚР Заңы 11-бап) орналасқан ойын аймағы ресми түрде пайда болды.

Әлемде ойын мекемелерінің аумақтарын анықтаудың бірқатар көрсеткіштері бар:

- ойын үйлері белгілі бір халқы бар қалаларда немесе олардың туризм үшін тартымды географиялық орналасуына сәйкес орналасады;

- ойын бизнесі аумақтарын қалалар мен елді мекендерден тыс жерлерде (бір ғасырдан астам уақыттан бері) американдық модель бойынша орналастыру (Капітаненко 2010: 7).

Қазақстан кеңестік дәуірден кейінгі кеңістіктегі ірі мемлекеттердің бірі бола отырып, ойын бизнесі-сауық нарығында жұмыс істейтін компаниялар тарапынан үлкен қызығушылық тудырады. Бүгінгі таңда Қазақстанның ойын бизнесі нарығы белсенді даму және кеңею сатысында тұр. Ол ТМД-ның және әлемнің басқа елдерінің ойын-бизнесінің сауық нарықтарынан ерекшеленеді.

Заң шығарушы лудоманияға қарсы күрес шараларын ойын бизнесі түрлерін заңсыз ұйымдастырумен ғана күресумен шектеледі ме? деген сауалға жауап қарастырып көрейік.

Пайымдап қарасақ, лудомания – ХХІ ғасырдың қасіреті.

Әдетте лудомандар қарызға ақша алады, олардың ішінде микрокредиттік ұйымдар да бар. Шығындардың күн сайын өсіп отыруы ойынға тәуелділіктің белгілерінің бірі болып табылады. Уақыт өте келе ойыншы қарызды төлей алмайды. Бұл жағымсыз салдарға әкеледі – лудоманың отбасына психологиялық қысым жасайтын коллекторлардың қоңыраулары басталады. Көбінесе, оның туыстары проблеманың бар екенін осы кезеңде ғана біледі. Борышкерлер көбінесе қарыздарын өтеу үшін еңбек пен күш жұмсамай-ақ тез ақша табуға мүмкіндік іздейді. Тез арада көп ақша табады деген үмітпен олар құмар ойындарға жүгінеді, букмекерлік кеңселерге бәс тігеді, барлық қалған жинақтарын жоғалтады және жақындары мен отбасыларына әсер ететін одан да үлкен қарызға батады.

Бұдан шығатын жол іздеген кейбір мамандардың пайымдауынша, қарыздық міндеттемелерінен қасақана жалтарған және борышкерлердің бірыңғай тізілімінде тұрған жосықсыз азаматтарға құмар ойындар мен ставкаларға қатысуға тыйым салынуы керек.

Бүгінде бұл мәселе заң деңгейінде шешімін таппақ және де «Ойын бизнесі туралы» ҚР Заңына түзетулер енгізілді (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000116>).

Борышкерлердің бірыңғай тізілімінде тұрған жеке тұлғалардың ойын бизнесіне және (немесе) лоторея ойынына қатысуына тыйым салатын норма екі мақсатты көздейді. Біріншіден, борышкер азаматтарды жеңіл, жылдам табыс табуға деген ұмтылыстың қалыптасуынан және ойын бизнесіне, ставкаларға қатысудың жағымсыз салдарларынан қорғау. Екіншіден, ойын бизнесіне және (немесе) ставкаларға қатысу арқылы зиянды борышкерлерді ойын-сауық үшін айыппұлдар, салықтар және алименттер бойынша шектеу.

Азаматтарды тізілім арқылы тексеру механизмі қарапайым және ойын бизнесін ұйымдастырушылар үшін қосымша қаржылық шығындарды қажет етпейді. Ойын бизнесіне, лоторея ойынына қатысушыларды тексеру букмекерлік кеңсенің, ойын мекемесінің кассаларында секундта жүргізілуі мүмкін.

Келесі бір деректерге сүйенсек. 170 мыңнан астам Қазақстандық ойын бизнестерінен өз бетінше қорғанған (24KZ хабарламасы). Ол үшін олар өзін-өзі ұстау туралы арнайы өтініштер жіберген.

Олардың 98% – қызметке онлайн – eGov мобильді порталы арқылы, қалғандары дәстүрлі

жазбаша түрде тапсырыс берген. Ойын бизнесі мен лотореяны реттеу Комитетінің мәліметі бойынша, өтініш берушілердің көпшілігі 30-35 жаста.

Наурыз айының ортасында Туризм және спорт Министрлігімен іске қосылған бұл пилоттық жоба өзінің өзектілігін көрсетті: бір айдың ішінде департаментке 35 мыңнан астам өтініш келіп түскен (<https://24.kz/ru/news/social/item/681884-170-tysyach-kazakhstantsev-samostoyatelno-ogradili-sebya-ot-azartnykh-igr>).

Соңғы кездері лудомания Интернет желісі арқылы жасалуда. Байқағанымыздай, мұндай істер де ҚР ҚПК-дағы уәкілетті органдарға қарасты, ал Интернет желісі арқылы жасалатын лудомания бақылаусыз қалып отыр. Елімізде онсыз да алаяқтық Интернет қылмыстық істердің ашылу мүмкіндігі өте нашар.

Шетелдік букмекерлік кеңселердің Интернет-ресурстары Қазақстан азаматтарына қолжетімді. Өйткені, елде оларға тікелей тыйым салынбаған. Бұл ойын бизнесінің Қазақстандық сегменті мен шетелдік сегмент арасындағы теңгерімсіздікке әкеледі, нәтижесінде қаражаттың кетуі шамамен бір-біріне тең болады.

Сонымен қатар көптеген елдерде интернетте шетелдік букмекерлік кеңселердің қызметіне тыйым салынған. Мысалы, АҚШ, Австралия, Швейцария, Бельгияда шетелдік ойын бизнесі сайттарының қызметіне тыйым салынған. Қазақстанда тек онлайн-казиноларға тікелей тыйым салынған, ал шетелдік букмекерлік кеңселер мен ұтыс ойындарының сайттарында тыйым салынбаған.

Бірақ та лудомандармен күресте жекеленген алдын алу шараларының маңызы ерекше екендігін айтып кеткіміз келеді. Тиімді бақылау шарасы ретінде букмекерлік кеңселердің қарсыластары тотализатордың жұмысына толық тыйым салуды көздейді. Алайда, бұндай шараларды талдау, толық тыйым салуды ұсынбайды. Шет ел тәжірибесіне қайта оралсақ, заңнаманы талдауда К.А. Катков шет елдерде ойын бизнесін реттеудің негізгі тәсілі құмар ойындарға тыйым салу емес, оларды тиімді құқықтық реттеу қажеттігін көрсетеді (Катков К. А. 2008: 93).

Шынында да, ойын мекемелеріне тыйым салу көлеңкелі бизнесті, заңсыз залдарды, ойын автоматтары мен казиноны дамыту. Бұл ретте сұраныс сол деңгейде қалады, бірақ бұл казино мен тотализаторлардың жасырын, заңсыз формаға ауысуына алып келеді.

Қорытынды

Осылайша, жүргізілген зерттеу бойынша келесі қорытындылар жасауға болады:

Әртүрлі тарихи кезеңдерде шетелдік және отандық заң шығарушылар бірнеше рет белгілеген ойын бизнесіне тыйым салулар мен шектеулер көп елде де қажетті нәтиже бермеген. Керісінше, мемлекет енгізген тыйымдарды айналып өтудің әрқашан заңды емес жолдарын іздеуге итермелеуде. Ойындардың қажеттілігі көптеген азаматтардың ерекше психологиялық бейімділігіне ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік факторларға – тиісті бюджеттерге қосымша қаражат алу мүмкіндігіне және осы салада жұмыс істейтін адамдардың жұмысқа орналасу перспективаларына байланысты. Ойын бизнесінің заңсыз жүргізуін бақылау саласындағы негізгі проблема, интернет-казинолар. Өкінішке орай, осы мәселеде отандық заңнамада тиімді пысықталған тұстары жоқ. Сондықтан заңсыз интернет-казинолардың қызметін ұйымдастырушылар үшін жазаны қатаңдата отырып, қосымша жауаптылық шараларын енгізу қажет.

Сөйкесінше,

1. Лудоманияны – аурудың бір түрі деп айтсақ, артық болмас. Өз-өзін құмар ойыннан тоқтату мүмкіндігі өте аз, сондықтан да оның психологиялық емдеуді қажет етері анық. Қажет

деп тапқан ретте уәкілетті мемлекеттік органдар ойын бизнесінің қатысушыларына психологтардың қатысуымен емдеу, түзеу іс-шараларын жүргізу іс-шаралары белгіленуі тиіс.

2. «Ойын бизнесі туралы» Заңның 15-1-бабының 7-тармағына түзету енгізу ұсыныстарын келесі мәтінмен толықтыру қажет деп есептейміз:

«... Ойын бизнестеріне, лоторея ойындарына қатысушыларды букмекерлік кеңсенің, ойын мекемесінің кассаларында *биометриялық тексеру жүргізілуі* тиіс. Осы норманың сақталуын бақылауды уәкілетті мемлекеттік органдар интеграцияланған ақпараттық жүйелер арқылы жүзеге асыру қажет».

3. Қазақстанда ойын бизнесімен айналысуға лицензиясы жоқ шетелдік букмекерлік кеңселердің, ұтыс ойындарының интернет-ресурстарына тыйым салу қажет.

Уәкілетті орган бекіткен ойын бизнесі мекемесінің, букмекерлік кеңсенің, ұтыс ойынының, ставкалардың, өткізілетін ойын бизнесі мен ставкалардың жұмысының стандартты ережелерін енгізу қажеттігі туындап отыр.

Бұл зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитетімен қаржыландырылады (№ BR24992927 бағдарлама).

Әдебиеттер

- Бесчастнов Н.Н., Егоров К.Ю. (2023) Политика КНР в сфере регулирования рынка компьютерных игр (социальный и культурный аспекты) // Теория и практика общественного развития. № 5. С. 25–30. <https://doi.org/10.24158/tipor.2023.5.2>
- Булгакбаев Б. (2005) Бюджет теряет миллиарды. Криминал и коррупция. <https://nomad.su/print.php?a=13-200512160506>
- Быкова Е.А., Чапов А.И., Чапова О.И. (2000) Стоп! Азартные игры! Сервис электронных книг «Avidreaders.ru», Лит-ресс. – С. 463 <https://avidreaders.ru/download/stop-azartnye-igry.html?f=trf>
- Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V ҚРЗ. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235>
- Как выпустить игру на китайском рынке. Logrus IT. Локализация игр. <https://games.logrusit.com/ru/news/entering-chinese-market>
- Капітаненко Н.П. (2010) Правове регулювання грального бізнесу в США: історичний аспект / Н.П. Капітаненко // Актуальні проблеми державотворення в сучасних умовах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, м. Київ, 29–30 листопада 2010 р. – К.: Центр правових наукових досліджень, Т. 2. – С. 15.
- Катков К.А. (2008) Зарубежный опыт налогообложения игорного бизнеса // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – №. 4. – С.92-94
- Кичигина И.М. (2018) Игровой бизнес: мировые тенденции и перспективы развития в условиях глобализации // Российско-китайские исследования. Т. 2. № 1-2. С. 36-44.
- Кюри Х. (2003) Уголовное право и преступность. Тенденции развития в Центральной и Восточной Европе. Фрайбург. – С. 9
- Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-XIII // https://kodeksy-kz.com/grazhdanskij_kodeks.htm
- Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>
- Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 16 шілдедегі № 167 кодексі (күші жойылған) // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K97000016>

Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231#z189>

О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам игорного бизнеса, лотерейной деятельности, охраны здоровья, государственной инспекции труда, государственного контроля и исключения излишней законодательной регламентации Закон Республики Казахстан от 8 июля 2024 года № 116-VIII ЗРК // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000116>

Ойын бизнесі туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 12 қаңтардағы №219 Заңы // https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000219_

170 тысяч казахстанцев самостоятельно оградили себя от азартных игр. <https://24.kz/ru/news/social/item/681884-170-tysyach-kazakhstansev-samostoyatelno-ogradili-sebya-ot-azartnykh-igr>

Родионова Ю.Н. (2006) Правовое регулирование игорного бизнеса в Казахстане. «Вестник Казахстанско-Американского свободного университета» №3 // <http://www.vestnik-kafu.info/authors/237>

Севостьянов Р.А. (2008) Вопросы уголовно-правовой защиты общественной нравственности от незаконного игорного бизнеса // Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал. – № 2. – С. 177.

Тіркелген қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы» №1-М есебі <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics> // <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics>

China Youth Gamers. // <https://nikopartners.com/china-youth-gamers>

China's Gaming Regulations Report: Analyzing the Consumer and Market Impacts of Chinese Games Market Policies. November 2022.- p.-29

Over half of Young Chinese Gamers Stick to the Government The Gamer. URL: <https://www.thegamer.com/young-chinese-gamers-government-mandated-time-limits/>

中华人民共和国文化部令 第 49 号 《网络游戏管理暂行办法》已经2010年3月17日文化部部务会议审议通过，现予发布，自 2010年8月1日起施行。= Временные меры по управлению онлайн-играми: Приказ Министерства культуры Китайской Народной Республики № 49 от 17.03.2010 [Электронный ресурс] // Министерство культуры Китайской Народной Республики. URL: http://www.gov.cn/flfg/2010-06/22/content_1633935.htm (на кит. яз.)

References

Beschastnov N.N., Egorov K.Ju. (2023) Politika KNR v sfere regulirovaniya rynka komp'yuternykh igr (social'nyj i kul'turnyj aspekty) [China's Policy in Regulating the Computer Games Market (Social and Cultural Aspects)] // Teorija i praktika obshhestvennogo razvitiya. № 5. S. 25–30. <https://doi.org/10.24158/tipor.2023.5.2>

Bulgakbaev B. (2005) Bjudzhet terjaet milliardy. Kriminal i korruptsiya [The Budget is Losing Billions. Crime and Corruption]. <https://nomad.su/print.php?a=13-200512160506>

Bykova E.A., Chapov A.I., Chapova O.I. (2000) Stop! Azartnye igry! Servis jelektronnykh knig «Avidreaders.ru», Litress [Stop! Gambling! E-book Service «Avidreaders.ru», Litress]. – S. 463 // <https://avidreaders.ru/download/stop-azartnye-igry.html?f=rtf>

Akimshilik quqyq buzushylyk turaly Qazaqstan Respublikasynyng Kodeksi 2014 zhylygy 5 shildedegi № 235-V ҚРЗ. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235>

Kak vypustit' igru na kitajskom rynke. Logrus IT. Lokalizacija igr [How to release a game in the Chinese market. Logrus IT. Game localization]. <https://games.logrusit.com/ru/news/entering-chinese-market>

Kapitanenko N.P. (2010) Pravove reguljuvannja gral'nogo biznesu v SSHA: istorichnij aspekt [Legal regulation of the agricultural business in the USA: historical aspect] / N.P. Kapitanenko// Aktual'ni problemi derzhavotvorennja v suchasnihi umovah: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi konferencii molodih vchenih, m. [Current problems of government creation in current minds: materials of the international scientific and practical conference of young scholars] Kiiv, 29–30 listopada 2010 r. – K.: Centr pravovih naukovih doslidzhen', T. 2. – S. 15.

Katkov K.A. (2008) Zarubezhnyj opyt nalogooblozhenija igornogo biznesa [Foreign experience in taxation of the gambling business] // Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo social'no-jeconomicheskogo universiteta. – №. 4. – S.92-94

Kichigina I.M. (2018) Igornyj biznes: mirovyje tendencii i perspektivy razvitiya v uslovijah globalizacii [Gambling business: global trends and development prospects in the context of globalization] // Rossijsko-kitajskie issledovaniya. T. 2. № 1-2. S. 36-44.

Kjuri H. (2003) Ugolovnoe pravo i prestupnost'. Tendencii razvitiya v Central'noj i Vostochnoj Evrope [Criminal law and crime. Development trends in Central and Eastern Europe]. Frajburg. – S. 9

Qazaqstan Respublikasynyng Azamattyq kodeksi 1994 zhylygy 27 zheltoksandagy № 268-XIII [Civil Code of the Republic of Kazakhstan dated December 27, 1994 No. 268-XIII]. https://kodeksy-kz.com/grazhdanskij_kodeks.htm

Qazaqstan Respublikasynyng Qylmystyq kodeksi 2014 zhylygy 3 shildedegi № 226-V ҚРЗ [Criminal Code of the Republic of Kazakhstan No. 226-V of the Code of the Republic of Kazakhstan dated July 3, 2014] <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>

Qazaqstan Respublikasynyng Qylmystyq kodeksi: Qazaqstan Respublikasynyng 1997 zhylygy 16 shildedegi № 167 kodeksi (kyshi zhojylgan) [Criminal Code of the Republic of Kazakhstan: Code of the Republic of Kazakhstan No. 167 of July 16, 1997 (repealed)] // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K97000016>

Qazaqstan Respublikasynyng Qylmystyq-procestik kodeksi 2014 zhylygy 4 shildedegi № 231-V ҚРЗ [Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan No. 231-V of the Code of the Republic of Kazakhstan dated July 4, 2014] // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231#z189>

Vnesenii izmenenij i dopolnenij v nekotorye zakonodatel'nye akty Respubliki Kazahstan po voprosam igornogo biznesa, loterejnoi dejatel'nosti, ohrany zdorov'ja, gosudarstvennoj inspekcii truda, gosudarstvennogo kontrolja i iskljuchenija izlishnej

zakonodatel'noj reglamentacii Zakon Respubliki Kazahstan ot 8 ijulja 2024 goda № 116-VIII ZRK [On Amendments and Additions to Some Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan on Gambling, Lottery Activities, Health Protection, State Labor Inspection, State Control and exceptions to excessive legislative regulation of the Law of the Republic of Kazakhstan dated July 8, 2024 No. 116-VIII ZRK] // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2400000116>

Ojyn biznesi turaly Qazaqstan Respublikasynyng 2007 zhylgy 12 qangtardagy №219 Заңы [Law No. 219 of the Republic of Kazakhstan dated January 12, 2007 on gaming business] // https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000219_

170 tysjach kazahstancev samostojatel'no ogradili sebja ot azartnyh igr. [170 thousand Kazakhs have independently fenced themselves off from gambling] // <https://24.kz/ru/news/social/item/681884-170-tysyach-kazahstantsev-samostoyatelno-ogradili-sebya-ot-azartnykh-igr>

China Youth Gamers. <https://nikopartners.com/china-youth-gamers>

China's Gaming Regulations Report: Analyzing the Consumer and Market Impacts of Chinese Games Market Policies. November 2022.- r.-29

Over half of Young Chinese Gamers Stick to the Government The Gamer. URL: <https://www.thegamer.com/young-chinese-gamers-government-mandated-time-limits/>

Rodionova Ju.N. (2006) Pravovoe regulirovanie igornogo biznesa v Kazahstan [Legal regulation of gambling business in Kazakhstan] // «Vestnik Kazahstansko-Amerikanskogo svobodnogo universiteta» №3 <http://www.vestnik-kafu.info/authors/237>

Sevost'janov R.A. (2008) Voprosy ugovovno-pravovoj zashhity obshhestvennoj npravstvennosti ot nezakonnogo igornogo biznesa [Issues of criminal law protection of public morals from illegal gambling business] //Biznes v zakone. Jekonomiko-juridicheskij zhurnal. – № 2. – S. 177.

Tirkelgen qylmystyq quqyq buzushylyqtar turaly» №1-M esebi [Report No. 1-M on registered criminal offenses] // <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics> // <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics>

中华人民共和国文化部令 第 49 号 《网络游戏管理暂行办法》已经2010年3月17日文化部部务会议审议通过，现予发布，自 2010年8月1日起施行。= Vremennye mery po upravleniju onlajn-igrami: Prikaz Ministerstva kul'tury Kitajskoj Narodnoj Respubliki № 49 ot 17.03.2010 [Elektronnyj resurs] [Temporary measures for online gaming management: Order of the Ministry of Culture of the Chinese People's Republic No. 49 of 17.03.2010 [Electronic resource]] // Ministerstvo kul'tury Kitajskoj Narodnoj Respubliki. URL: http://www.gov.cn/flfg/2010-06/22/content_1633935.htm (na kit. jaz.)

Авторлар туралы мәлімет:

Османова Гулайна Жалалыевна (хат-хабар авторы) – философия докторы (PhD), Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінің Тарих және құқық факультетінің «Құқықтану» кафедрасының қауымдастырылған профессоры (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: gulaina.78@mail.ru);

Төлеубекова Бахитжан Хасеновна – заң ғылымдарының докторы, профессор, Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінің Тарих және құқық факультетінің «Құқықтану» кафедрасының профессоры (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: madina_khv@mail.ru).

Information about authors:

Osmanova Gulaina (corresponding autor) – PhD, associate Professor of the Department of «Jurisprudence» of the Faculty of history and law of the Abay Kazakh National Pedagogical University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: gulaina.78@mail.ru);

Toleubekova Bakitzhan – doctor of legal sciences, professor, Professor of the Department of «Jurisprudence» of the Faculty of history and law of the Abay Kazakh National Pedagogical University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: madina_khv@mail.ru).

Сведения об авторах:

Османова Гулайна (корреспондент-автор) – PhD, ассоциированный профессор кафедры «Юриспруденция» историко-правового факультета Казахского национального педагогического университета имени Абая (Казахстан, Алматы, e-mail: gulaina.78@mail.ru);

Төлеубекова Бахитжан – доктор юридических наук, профессор кафедры «Юриспруденция» историко-правового факультета Казахского национального педагогического университета имени Абая (Казахстан, Алматы, e-mail: madina_khv@mail.ru);

Тіркелген: 21 ақпан 2025 жыл
Қабылданды: 10 наурыз 2025 жыл